

Therefore some parties supported Russia, a part supported Austria-Hungary and Germany. But the governments of two blocks waged the war without paying attention to the Ukrainian interests. They thought about the best distribution of Ukrainian lands.

УДК: 327(4/9)

МНОЖИННІСТЬ УЧАСНИКІВ НА СУЧАСНІЙ МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ ЯК ФАКТОР ЗМІНИ МОДЕЛІ ПОЛІТИЧНОГО КОНСТРУЮВАННЯ СВІТУ

В статті аналізуються особливостей міжнародних систем як різновиду суспільних, а також традиційних механізмів досягнення ними стабільності (балансу сил). Крім того, розглядаються нові підходи глобального управління до досягнення стабільності міжнародної системи в контексті глобалізації. Невизначеність у розвитку міжнародної спільноти, що є результатом збігу процесів глобалізації й структурної трансформації міжнародної системи після розпаду біполярності, призвела до усвідомлення важливості регуляційного начала в функціонуванні міжнародної системи, механізмів контролю і раціональної спрямованості головних процесів та тенденцій у ній.

Ключові слова: міжнародна система, систематичний баланс, світоустрій, структура системи, баланс сил, гегемонія, турбулентність, міжнародний режим, глобальне управління.

На початку XXI ст. відбулися кардинальні політичні зміни на світовій арені, а бурхливий розвиток економіки втягнув у міжнародні економічні відносини всі країни й регіони світу. Широке впровадження Інтернету й різновидів телекомунікацій, поряд з економічними факторами, уможливило тісніше спілкування й взаємодію на рівні окремих людей, груп й організацій. Внаслідок цього міждержавні кордони практично в усіх сферах стали прозорішими, й усе виразнішими стають такі тенденції світового розвитку, як глобальна інтеграція та диференціація світу. Все це істотно змінило політичну структуру сучасного світу та зумовлює беззаперечну актуальність даного дослідження.

Метою даної статті є аналіз особливостей міжнародних систем як різновиду суспільних, а також традиційних механізмів досягнення ними стабільності (балансу сил). Крім того, розглядаються нові підходи глобального управління до досягнення стабільності міжнародної системи в контексті глобалізації.

Дослідженням даного питання займалися такі зарубіжні науковці, як Д. Най та Д. Веймер, Дж. Стиглиц [15, 21, 22], О. Барабанов, В. Кулагін, М. Лебедева, А. Мельвіль, А. Панарін [2, 6 - 9, 11] тощо.

Структура сучасної системи міжнародних відносин характеризується тим, що із закінченням холодної війни завершилася епоха біполярного світу. Дискусії розгорнулися навколо двох основних точок зору на нову систему міжнародних відносин: світ став монополярним чи багатополлярним? [5, с. 98].

Key words: World War I, Ukrainian political thought, the Entente, Tripartite Alliance, General Ukrainian Council, the Union of the Liberation of Ukraine, The Union of Ukrainian Progressionists, Ukrainian social-democrats.

©Анатолій Федорюк
(м. Чернівці)

Питання полярності світової системи та стабільності міжнародних відносин інтенсивно обговорювалося як політичними діячами, так і дослідниками. Під час війни в Перській затоці тодішній президент США Дж. Буш-старший заявив, що в зв'язку з розпадом СРСР зник один з полюсів, і ця ідея була підхоплена світовою громадськістю. З. Бжезінський відзначав, що „внаслідок краху супротивника Штати стали єдиною світовою державою... Більше того, навіть якщо перевага США почне зменшуватися, малоймовірно, що будь-яка держава зможе досягти такої світової переваги, яку нині мають США” [3, с. 42, 120]. Йшлося про формування Pax Americana - єдинополюсного світу на чолі зі США. На думку С. Хантінгтона, лідерство США виправдано тим, що ця країна є найбільш вільною й ліберальною. Однополярність пов'язувалася також з відсутністю серйозних загроз для США з боку будь-якої іншої держави [22, с. 96]. Ряд авторів також підкреслює відповідальність США за те, що відбувається в світі, з огляду на їх могутність і становище лідерства [4, с. 18; 11, с. 43].

Проте, у багатьох працях здійснювалися спроби зазначити, що однополярність світу зовсім не означає неодмінно полюс у вигляді США, він може бути набагато складнішим. Наприклад, деякі дослідники вважають, що цей полюс складався ще в період холодної війни й являє собою певні погоджені дії з управління світом групою з провідних держав (G-7, G-8). Концепція багатополярного світу стає досить популярною наприкінці 90-х рр., коли стало очевидним формування нових світових центрів або полюсів, зокрема Китаю й Західної Європи [20, с. 227]. В часи розквіту державоцентристської моделі світу економічний і військово-політичний потенціали держави, як відомо, збігалися, а наприкінці XX ст. економічний фактор став самостійним. Це позначилося, наприклад, під час енергетичної кризи 70-х рр., коли країни Заходу, що володіли більшими військово-політичними можливостями, виявилися змушеними вести переговори з країнами ОПЕК. Невипадково й сьогодні існує гіпотеза в рамках державоцентристської моделі з її можливими полюсами, в якій відзначається автономна роль економічного фактору, виділяючи Японію як один із центрів, незважаючи на те, що ця країна не має потужного військово-політичного потенціалу. Важко спрогнозувати, чи буде економічний фактор визначати могутність полюсів XXI ст., акцент здійснюється на інші показники, зокрема, рівень

людського розвитку й використання нових технологій, а також освіту, політичну активність на світовій арені [2, с. 50].

У найближчій перспективі держави залишаться найбільш вагомими суб'єктами світового розвитку, тому прихильники неоліберальної традиції ведуть мову про декілька рівнів полярності при розгляді міждержавних відносин. Так, Дж. Най виділяє три таких рівні. Перший стосується силової сфери, і тут США домінують. Другий – економічного, на цьому рівні існують три основних центри: США, Західна Європа і Японія. Третій – рівень транснаціональних відносин [21, с. 221]. Особлива увага приділяється цьому останньому рівню, який бурхливо розвивається й формує центри в тій чи іншій області (фінансовій, науково-технічній і т.п.) – транснаціональні корпорації, фінансові інститути, окремі міста або регіони.

Беручи до уваги складність і багаторівневість сучасного світу, найбільш коректним буде аналізувати не багатополярність, де полюсами виступають держави, а його поліцентричність, де полюси є якісно різними й перебувають на різних рівнях. Американський дослідник Дж. Розенау пише, що „політична структура світу ХХІ ст. буде нагадувати, швидше за все, мережу за типом Інтернету з численними вузлами й переплетеннями – державними, міждержавними, недержавними й змішаними” [12, с. 88]. Це й дотепер дуже невизначена структура, але вже зараз, за Дж. Розенау, саме поняття «міжнародні відносини» втрачає колишній зміст. Для опису нового феномену він пропонує використати термін „постміжнародні відносини”.

Існує багато точок зору щодо глобального політичного переходу або глобального транзиту, який описується по-різному: як епоха невизначеності, переломності або як період турбулентності (Дж. Розенау визначає його як крапку біфуркації, з якої наступний розвиток може відбуватися в зовсім різних напрямках) [9, с. 32]. У цей період закономірності перестають діяти з колишньою очевидністю, і в результаті ситуація виявляється малопрогнозованою, з різними наслідками. Зростає напруга, звичайні відносини трансформуються, що часто призводить до паралічу процесів прийняття рішень. У той же час сама політична ситуація розвивається досить швидко.

Це той період, коли відбувається дійсно якісна трансформація, що змінює суть як внутрішньополітичного, так і зовнішньополітичного устрою світу [13, с. 27]. Протиріччя даного періоду виявляються в тому, що, з одного боку, продовжують діяти старі закономірності й норми, а з іншого боку – одночасно з'являються нові. Відбувається зміна форм державного суверенітету (втрата одних і поява нових функцій), ролі неурядових акторів, а також зростаюча взаємозалежність, яка дозволяє державам більш активно реагувати на події, що відбуваються в інших країнах, особливо, якщо вони призводять до регіональних або міжрегіональних конфліктів.

Відповідно до міжнародного права всі держави мають суверенітет і рівні між собою. Проте перефразовуючи Дж. Оруела, „всі держави є рівними, але деякі з них рівніші” [18, с. 49]. Дійсно, держави відрізняються ступенем політичного впливу, військової могутності, економічного потенціалу, територією, чисельністю населення й ін. Очевидно, що багато з цих параметрів є взаємозалежними. В період холодної війни розповсюджено було виділення наддержав (СРСР, США), вагомих (Франція, Канада) і малих (Чад, Фіджі) держав. Після її закінчення більше значим стає економічний фактор [16, с. 9]. Завдяки йому значення промислово розвинених Південної Кореї або Сінгапуру в світі є досить великим, тоді як вага Аргентини або Нігерії не відповідає їх території, наявності ресурсів і чисельності населення. Міжнародний банк реконструкції й розвитку виділяє три основних категорії держав залежно від ВВП на душу населення в рік: з низьким рівнем прибутків (765 дол. й нижче); середнім (від 766 до 9 385 дол.); високим (вище 9 386 дол.). Приблизно 40% держав з населенням більше 55% чисельності людей на Землі входять до першої категорії, а держави з високим рівнем прибутків становлять приблизно 15% [17, с. 202]. Більшість країн з високим рівнем прибутків є членами міжнародної Організації економічного співробітництва й розвитку, так званого клубу заможних.

Сьогодні й державоцентрична модель світу, й сама держава зазнають серйозних змін, триває формування нових держав. Але сучасні держави не здатні достатньо ефективно діяти в сфері охорони навколишнього середовища, забезпечення економічного зростання й у інших областях. Поряд з державними інституціями цими питаннями активно займаються міжурядові й неурядові організації, які відіграють усе важливішу роль на світовій арені, впливаючи на міжнародне середовище й звужуючи діяльність держав. У зв'язку з цим все частіше йдеться про втрату державою ряду своїх повноважень та обмеження її суверенітету [19, с. 396].

Услід за ерозією державного суверенітету виявляються розмитими норми й принципи міжнародного права, які на практиці все більше суперечать один одному [8, с. 158]. Наприклад, правонацій на самовизначення і збереження цілісності держави; принцип невтручання у внутрішні справи й надання гуманітарної допомоги; дотримання прав людини й силові втручання в конфлікт з метою збереження миру, а також проблема характеру цього втручання (наявність санкцій ООН, можливість використання ВПС, ВМС, превентивний самозахист, забезпечення доставки гуманітарних вантажів, „примус до миру” і т.п.). До прикладу, силові втручання у внутрішні конфлікти в Боснії й Косово, в Афганістані й Іраку.

Ослаблення державної ідентичності супроводжується втратою самоідентифікації. Конфлікти, що виникли у 90-х рр. ХХ ст., отримали назву конфліктів ідентичності. В найбільш яскравому вигляді цей конфлікт, у контексті якого підставою для ідентифікації

є приналежність до тієї чи іншої цивілізації, описаний у гіпотетичному сценарії С. Хантінгтона [6, с. 60]. В майбутньому можливе поступове розповсюдження загальнолюдської самоідентифікації. Найбільший відсоток людей, які відчувають себе громадянами Землі, за даними соціологічних опитувань Л. Халмана й П. Естера, в США становить усього 15,4% [1, с. 92].

Міжурядові організації (МУО) в сучасній політичній системі світу відіграють велику роль. МПО створюються державами на підставі міжнародних угод для реалізації загальних цілей і діють відповідно до статутних документів. Їх стрімкий розвиток у 2-й пол. ХХ ст. був обумовлений такими причинами: 1) Друга світова війна призвела до усвідомлення загрози конфліктів і необхідності створення системи, що сприяла б їх попередженню; 2) світовий поділ праці, посилення й розвиток контактів вказували на необхідність створення відповідних міжурядових організацій на глобальному й регіональному рівнях; 3) виникнення глобальних проблем (особливо екологічних, охоплюючих цілі, як Сахель, регіони голоду), які не могли й не можуть бути вирішені в межах однієї країни або груп країн, поставило питання про координацію зусиль міжнародного співтовариства; 4) для ряду держав, особливо створених у результаті краху колоніальної системи, спільна діяльність у міжнародних організаціях дозволила ставити й вирішувати багато істотних питань, тим самим підсилюючи їхній вплив на хід світових політичних процесів.

У цілому більшість МУО має спеціальні цілі й обмежену кількість учасників. За оцінками І. Кеглі й Ю. Уїтккопфа, чисельність таких організацій становить 72% від всіх МУО [14, с. 136]. Сьогодні міжнародні організації зіштовхуються з тим, що вже існуючі й виникаючі в світі МУО вимагають змін у самих організаціях. Деякі дослідники в досить гострій формі порушують питання про те, наскільки МУО, створені в період холодної війни й діючі на підставі тогочасних документів, можуть адекватно реагувати на нові ситуації в світі [7, с. 83]. Закінчення холодної війни, зміни на світовій арені змушують багато держав розуміти необхідність реорганізації багатьох міжнародних організацій. Зокрема, економічне посилення таких країн, як Німеччина і Японія, спонукає їх порушувати питання про реформування ООН зі зміною свого статусу в ній. У той же час із обранням, наприклад, Німеччини і Японії постійними членами Ради Безпеки виникає проблема, пов'язана зі зміцненням ЄС на міжнародній арені. При цьому, країни Африки й Латинської Америки, де проживає більша кількість населення, взагалі не представлені як постійні члени Ради Безпеки.

Розвиток МУО, як і будь-яких інших організацій, часто супроводжується зайвим кадровим розбуханням і бюрократизацією апарату. Вони виявляються неспроможними вирішувати власні завдання, і як наслідок, стають малоефективними. В міру збільшення

кількості МУО й розвитку кожної такої організації все гостріше постає проблема узгодження діяльності безлічі комітетів і комісій, зайнятих фактично ідентичними питаннями. Проблема необхідності участі всіх зацікавлених країн у вирішенні питань, над якими працює міжнародна організація, може бути проілюстрована на прикладі Ліги Націй. Питання не вирішується (або вирішується погано), якщо ті або інші держави не вступають в організацію або виходять (виключаються) з неї. Неоднорідність потенціалу членів міжнародної організації, коли одні держави володіють більшими політичними або фінансовими можливостями, ніж інші, вирішується створенням коаліцій держав для узгодження дій з метою зміцнення свого впливу.

Міжнародні неурядові організації - МНУО - досить активні й впливові в сучасному світі. До них відносять організації, які не засновані на підставі міжурядових угод і діють не тільки в рамках однієї держави (тому їх іноді називають транснаціональними). Це можуть бути професійні організації (Міжнародна асоціація політичних наук, Міжнародна організація журналістів); спортивні (Міжнародний Олімпійський комітет, Міжнародна тенісна федерація); релігійні (Всесвітня рада церков); екологічні (Грінпіс); гуманітарні (Міжнародний червоний хрест). Членами МНУО можуть бути як національні неурядові організації або асоціації, так і приватні особи. Діють ці організації на підставі своїх статутних документів, їхня діяльність не спрямована на одержання прибутку.

Характерними для МНУО початку ХХІ ст. є різке збільшення їх кількості й чисельності людей, залучених до відповідної діяльності; розширення географії діяльності; посилення політичного впливу; розширення спектру питань, над якими вони працюють. Разом з тим внаслідок крайнього розмаїття їх діяльність має іноді досить суперечливий характер. Вони нерідко конкурують, як між собою, так і з державними структурами.

Іншими значущими учасниками міжнародної взаємодії є транснаціональні корпорації (ТНК), що є бізнес-структурами, діяльність яких значною мірою поширюється на декілька країн. На відміну від міжнародних організацій (урядових і неурядових), ТНК працюють з метою одержання прибутку. При цьому діяльність навіть тих, які мають національну специфіку, може суперечити національним інтересам. За оцінками ООН, наприкінці минулого століття було понад 53 000 ТНК, близько 90 % від усіх базується в розвинених країнах північної півкулі. Тільки на сто передових ТНК світу в середині 90-х рр. працювало більше 12 млн. чол. [15, с. 157]. Ріст ТНК стимулюється розвитком транснаціональних банків, які здійснюють фінансові операції в усьому світі.

В сучасному світі економічні, фінансові та інші питання тісно переплітаються з політичними. Як наслідок, внутрішньодержавні регіони все активніше діють у політичному плані на міжнародній арені, стаючи самостійними акторами. Наприклад, Шотландія

заявила про своє прагнення ввійти до структури ЄС. Досить автономно в межах переважно протестантської Німеччини тримається її католицька Баварія. Останнім часом звертається увага й на те, що діяльність внутрішньодержавних регіонів на світовій арені може призвести до парадоксального, на перший погляд, процесу - ослаблення демократії в країні. Справа в тому, що регіони тих або інших країн можуть керуватися корумпованими, авторитарними адміністраціями, тоді їх вихід з-під контролю центральної влади веде до посилення негативних процесів на місцевому рівні [10, с. 125]. І все-таки самостійність регіонів у багатьох випадках сприяє їх динамічному розвитку за рахунок залучення іноземних інвестицій, створення робочих місць і т.п.

Непевність, невизначеність у розвитку міжнародної спільноти, що є результатом збігу процесів глобалізації й структурної трансформації міжнародної системи після розпаду біполярності, призвела до усвідомлення важливості регуляційного начала в функціонуванні міжнародної системи, механізмів контролю і раціональної спрямованості головних процесів та тенденцій у ній – тобто керованості розвитком міжнародної системи. В такому сенсі керованість стає важливою характеристикою міжнародної системи поряд зі стабільністю та безпекою. Вона може бути досягнута взаємоузгодженими діями основних акторів міжнародної політики на основі кодифікованих норм та правил транснаціонального характеру в рамках спільно створених міжнародних інститутів. Тому новими організуючими елементами сучасної міжнародної системи, чинниками її стабільності, стають: міжнародні режими, регіоналізм та регіональні інститути, системи колективної безпеки, транснаціональні спільноти та глобальне регулювання, яке передбачає добровільні та злагоджені дії з узгодження інтересів та створення на цій основі спільних інститутів та режимів.

На керованість міжнародної системи, а отже, ефективність глобального регулювання впливають, по-перше, внутрішній контекст системи, тобто її складність, чисельність елементів (і недержавних також); по-друге, процеси та явища, які регулюють поведінку акторів (стійкість системної ієрархії, ефективність багатосторонніх інститутів ухвалення рішень; всезагальність норм та правил; роль міжнародного права; вплив політичних режимів; вплив недержавних акторів; механізми узгодження конфліктів); по-третє, ефективність внутрішньодержавного управління через взаємозалежність внутрішньої та зовнішньої політики держав у глобалізованому світі [2, с. 39]. Зрозуміло, що всі ці чинники перебувають у стадії становлення та інституціоналізації, оскільки функціонують в контексті трансформації самої міжнародної системи.

Отже, проблема управління та конструювання міжнародної системи як механізму її стабілізації в умовах трансформації та глобалізації зумовлена слабкістю держав, тобто кризою державоцентричної моделі міжнародної системи, збільшенням впливу та

автономії транснаціональних акторів, неможливістю застосовувати силові (воєнні) методи узгодження конфліктів та збільшення ваги економічних і культурних елементів сили, посиленням хаотичності та непередбачуваності поведінки акторів, вразливості міжнародної системи, що загрожує стабільності на глобальному рівні.

В кожній категорії сучасних учасників міжнародної взаємодії спостерігається різке кількісне зростання. Формування нових учасників і їх диверсифікованість тривають. Так, фактором, що впливає на світові політичні процеси, є діяльність ЗМІ в зв'язку з їхньою специфікою (впливом на свідомість людей, швидкістю передачі інформації із всієї земної кулі), тому ЗМІ нерідко вважають самостійними учасниками світових політичних процесів. На світовій арені з'являються актори, які визначаються німецьким дослідником К. Зегберсом як гібридні утворення, що являють собою поєднання державних і недержавних структур. Ці утворення діють у різних сферах, насамперед у бізнесі, коли ТНК мають змішаний (державний і приватний) капітал. Гібридні утворення існують й у ЗМІ [1, с. 93].

Сфери діяльності всіх учасників міжнародної взаємодії певним чином переплітаються. Парадоксально, але якщо раніше, наприклад, внутрішньодержавні регіони намагалися впливати лише на внутрішньополітичні процеси своєї країни, а міжнародні організації - на питання, що обмежувалися зовнішньополітичною сферою (що здавалося логічним), те зараз МУО й інститути все активніше втручаються в такі внутрішньополітичні питання, як урегулювання внутрішньодержавних конфліктів (зокрема НАТО, ОБСЄ, ООН), дотримання прав людини, визначення фінансової політики держав (МВФ) і т.п. А внутрішньодержавні регіони прагнуть до зовнішньої сфери діяльності іноді нарівні з державою, що нерідко викликає заклопотаність і розгубленість центральної влади (Квебек у Канаді).

Зміна числа учасників міжнародної взаємодії й характеру їх зв'язків призводить до багатьох наслідків. Самий головний сформулювали американські дослідники Р. Кохен і Дж. Най, суть якого полягає в тому, що раніше міжнародна сфера обмежувалася міждержавними взаємодіями. Якщо в епоху класичної, вестфальської моделі світу чисельність учасників міжнародної взаємодії й зв'язків була досить обмежена, то нині взаємозв'язки є досить складними, а кількість акторів стала величезною. Зміни в кількісних й якісних характеристиках зв'язків учасників міжнародної взаємодії мають й інші наслідки.

По-перше, виникає гостра проблема відповідальності (політичної, правової, економічної, моральної) міжнародних акторів за їх дії на світовій арені. Одні з них, діючи на свою користь, іноді мало замислюються про можливі побічні наслідки (екологічні або соціальні), особливо якщо першопочатково ставлять перед собою короткострокові цілі, після досягнення яких сходять з міжнародної арени. Так можуть поводитися деякі

бізнес-структури. В інших випадках міжнародні учасники ставлять перед собою навіть деструктивні цілі (напр., міжнародні терористичні організації). Зокрема І. Кузнєцов, підкреслює, що „недержавні актори не завжди усвідомлюють відповідальність повною мірою, виступаючи на світовій арені як учасники з обмеженою відповідальністю, і в цьому розумінні є квазісуб'єктами” [6, с. 41].

По-друге, складність взаємозв'язків учасників світових політичних процесів, які важко простежити й прорахувати, викликає невизначеність. У результаті „ми живемо в світі, де все можливе й майже нічого не є конкретним” [7, с. 84]. Ця невизначеність відображається на наукових і політичних прогнозах щодо майбутнього, на плануванні, сприйнятті світу конкретною людиною.

По-третє, множинність учасників обумовила й так званий парадокс участі, сформульований М. Ніколсоном. Його суть зводиться до того, що чим менше учасників на світовій арені й чим більш вони однорідні, тим більш передбачувані їх дії й наслідки цих дій. Даний факт безпосередньо відображається на багатьох аспектах міжнародного життя, особливо на проблемі безпеки.

По-четверте, складність, заплутаність, відсутність узгодженості й підпорядкованості дій навіть одного актора-держави є ще одним феноменом сучасного світу. Відомі, наприклад, заяви керівництва Сербії з приводу того, що сербські загони, що осаджували Сараєво, перебувають поза його контролем.

Зростаюча множинність учасників світової взаємодії, їхня строкатість, різноманітність і розмаїття залишається фактом, з яким погоджуються більшість аналітиків. Зміни в кількісному, а головне - в якісному складі учасників сучасних світових політичних процесів визначають фундаментальні зміни в світовій політичній структурі.

Джерела та література:

1. Багиров А. Новые информационные технологии в международных отношениях / А. Багиров // *Международная жизнь*. - 2001. - № 8. - С. 90 – 96; 2. Барабанов О. Н. Глобальное управление и глобальное сотрудничество // *Глобализация: человеческое измерение*. - М., 2002. - С. 32 – 50; 3. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Господство Америки и его геостратегические императивы / З. Бжезинский. - М.: *Международные отношения*, 1999. - 256 с.; 4. Вебер А. Быть или не быть (глобальное управление как мировая проблема) / А. Б. Вебер // *МЭиМО*. - 1993. - № 4. - С. 18 – 25; 5. Кальвокоресси П. Мировая политика после 1945 года / П. Кальвокоресси. В 2-х кн.: пер. с англ. Кн. 1. - М.: *Международные отношения*, 2000. - 592 с.; 6. Кулагин В. Мир в XXI в.: многополюсный баланс сил или глобальный Pax Democratica (Гипотеза демократического мира в контексте альтернатив мирового развития) / В. М. Кулагин // *Полис*. - 2000. - № 1. - С. 32 – 69; 7. Лебедева М. «Переходный возраст» современного мира / Лебедева М. М., Мельвиль А. Ю. //

Международная жизнь. - 1999. - № 10. - С. 76 – 84; 8. Лебедева М. Мировая политика / М. Лебедева. - М.: *Аспект Пресс*, 2006. - 364 с.; 9. Мельвиль А. Опыт теоретико-методологического синтеза структурного и процедурного подходов к демократическим транзитам / А. Ю. Мельвиль // *Полис*. - 1998. - № 2. - С. 6 – 38; 10. Никитченко А. Транснационализация демократии... Третья волна демократизации в свете теории международных отношений / А. Н. Никитченко // *Космополис: Альманах*. - 1997. - С. 120 – 137; 11. Панарин А. Глобальное политическое прогнозирование в условиях стратегической нестабильности / А. С. Панарин. - М.: *Эдиториал УРСС*, 1999. - 272 с.; 12. Практика глобализации: игры и правила новой эпохи / Под ред. М. Г. Делягина. - М.: *ИНФРА-М*, 2000. - 342 с.; 13. Сергеев В. Государственный суверенитет и эволюция системы международных отношений / В. М. Сергеев // *Космополис: Альманах*. - М., 1999. - С. 27 – 31; 14. Соколенко В. Глобальное управление. Эпоха выживания Homo Sapiens / В. Г. Соколенко. - М.: *Научная книга*, 2000. - 280 с.; 15. Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции / Пер. с англ. Г. Г. Пирогов. - М.: *Весь мир*, 2003. - 304 с.; 16. Уткин А. Мировой порядок XXI века / А. И. Уткин. - М.: *ЭКСМО*, 2002. - 480 с.; 17. Фергюсон Н. Глобальное общество в конце XX столетия // *Международные отношения: социологические подходы* / Под ред. П. Цыганкова. - М.: *Гардарика*, 1998. - С. 195 – 212; 18. Хрусталёв Н. Эволюция системы международных отношений и особенности ее современного этапа / Н. А. Хрусталёв // *Космополис: Альманах*. - 1999. - С. 48 – 51; 19. Цивилизационная структура современного мира. В 3 т. – Т.1. Глобальные трансформации современности / Под ред. Ю. Пахомова и Ю. Павленко. - К.: *Наук. думка*, 2006. - 687 с.; 20. Янг О. Политические разрывы в международной системе // *Теория международных отношений: Хрестоматия* / Ред. П. А. Цыганков. - М.: *Гардарика*, 2002. - С. 213 – 250; 21. Nye J. S. Jr. Bond to Lead: The Changing Nature of American Power / Nye J. S. Jr. - N. Y.: *Basic Books*, 1990. - 307 p.; 22. Weimer D. Policy Analysis: Concepts and Practice / Weimer D., Vining A. - New Jersey, 1992. - 229 p.

Anatoliy Fedoryuk

Multiplicity of Participants at the Contemporary International Arena as a Factor in Changing Patterns of political Construction of the World

The peculiarities of international systems as a kind of social, traditional mechanism of reaching stability (balance of forces) are analyzed, new approaches of achieving stability of the international system in a context of globalization, first of all global governance are shown. Uncertainties in the development of the international community, which are the result of coincidence of globalization and structural transformation of the international system led to awareness of importance beginning in the regulation of the international system, control mechanisms and rational direction of the main processes and trends in it.